

Adult education development in independent Ukraine

Olha Yu. Herasymenko^[0000–0002–0539–1165]

Kryvyi Rih State Pedagogical University, 54, Gagarin Ave.,
Kryvyi Rih, 50086, Ukraine
olya-olya1995@ukr.net

Abstract. In the 21st century, the rapid pace and complexity of economic, technological and cultural change require adults to adapt to globalization throughout life. These challenges of today not only emphasize the importance of lifelong learning in general, but require adults to continue to receive more information, improve previously acquired knowledge and skills, to adapt to the new rhythm of life.

The present article analyzes the state and outlines the features of adult education in the postwar period, in the period after the collapse of the USSR and in the years of Independence of Ukraine. The author identifies and discloses factors that hinder the qualitative development of the adult education system in Ukraine, such as: imperfection of legal support for adult education, the demographic situation in the country, high unemployment and poverty, fragmentary research on adult education and uncertainty about practice training of andragogy specialists. Possible ways to improve the system of adult education in Ukraine are suggested.

Key words: education, adult education, educational model, education of the USSR era, adult education during the independence of Ukraine.

1 Вступ

1.1 Постановка проблеми

Освіта є однією з найважливіших соціальних складових будь-якої держави, яка постійно потребує виявлення проблем та їхнього вирішення в сучасних умовах. Адже якісний рівень освіти є одним з найголовніших показників розвитку конкурентоспроможної держави.

Зразком якісної освіти уважалась освіта в період існування СРСР. Система освіти в той час не була позбавлена недоліків, проте вона виявляла ознаки єдиного цілого, виваженої системи, кожен з елементів нижчого рівня якої був нерозривно пов'язаний з елементами вищого рівня: від дошкільної освіти до освіти дорослих. Але, на превеликий

жаль, після розпаду СРСР українська освіта зазнала глобальних змін, не всі з яких призвели до якісних перетворень на краще. То був шлях експериментів, на якому нерідкими були хибні рішення, тож, реформи, які відбулися в перше десятиліття Незалежності, викликали і викликають багато суперечок, не мають однозначної оцінки й ще й досі піддаються критиці.

Проблема становлення й розвитку освіти дорослих у сучасному світі, з огляду на концепцію LLL (Long Life Learning) є, з одного боку, вкрай важливою, а з іншого, беручи до уваги наукові дискусії щодо цієї проблеми як у вітчизняному, так і у загальноєвропейському й світовому науковому дискурсі, вона заслуговує на проведення ґрунтовних досліджень, які стосуються різних аспектів, зокрема й історико-педагогічного, адже такий розгляд дозволяє зрозуміти логіку розвитку освіти дорослих і спрогнозувати тенденції на найближчий час.

Актуальність сфери освіти дорослих обумовлена такими факторами, як: труднощі адаптації дорослого населення до нових соціально-економічних умов, зростанням безробіття, запитами ринку праці, головними вимогами якого до фахівця стають гнучкість, професіоналізм, компетентність, володіння ІТ навичками та ін. В сучасно розвиненому світі дорослі не встигають за швидким потоком нової інформації, у них з'являється потреба в неперервному оновленні знань і навичок. Саме освіта дорослих має випереджувальний вплив на майже усі сфери суспільного життя. На сьогодні Україна, усвідомлюючи важливість розвитку освіти дорослих, змінює застарілі підходи та створює власні новітні моделі розвитку освіти для дорослого населення. Про це свідчить проєкт Закону України «Про освіту дорослих» (від 07 вересня 2020 року) та Концепція освіти дорослих, автором якої є Л. Лук'янова, директор Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України. Проте, на відміну від, наприклад, Скандинавських країн, які є флагоманом якісної освітньої політики щодо дорослого населення, де освіта дорослих функціонує як самостійна сфера освітніх послуг, в Україні всі існуючі форми навчання дорослих — формальна та неформальна освіта — на сьогодні є самостійно функціонуючими одиницями, які організаційно й адміністративно знаходяться під різним підпорядкуванням і не об'єднані єдиною державною політикою.

1.2 Огляд літератури за проблемою

Питанню освіти дорослих як педагогічної проблеми приділяли

увагу багато як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Вкрай важливими для нашого дослідження й актуальними для розвитку освіти дорослих в Україні є здобутки Л. Лук'янової. На особливу увагу заслуговують її видання «Законодавче забезпечення освіти дорослих: зарубіжний досвід» і «Концепція розвитку освіти дорослих в Україні», основні положення яких було покладено в основу проекту Закону «Про освіту дорослих» (від 07 вересня 2020 року). Актуальні питання з обґрунтування теоретико-методологічних засад розвитку освіти дорослих відображені у працях українських науковців, серед яких: Л. Вовк [18], Т. Десятов [2], І. Зязюн [19], Н. Ничкало [10], О. Мартіросян [7], Л. Лукашова [5], Л. Сігаєва [14], М. Скрипник [16], Л. Шинкаренко [15]; важливими є внесок російських вчених С. Змієва [20], І. Колесникової [4], О. Марона [6] та ін. Особливості розвитку освіти дорослих в зарубіжних країнах розкрито в наукових працях О. Аніщенко [1], О. Огієнко [11], С. Прийма [13]. Значний внесок у розробку теоретичних основ неперервної освіти та освіти дорослих зробили М. Громкова [3], Р. Дейв (R. Dave) [21], С. Мерієм (S. Merriam) [24], Дж. Кідд (J. Kidd), І. Колесникова [4], П. Ленгранд (P. Lengrand) [23], М. Ноулз (M. Knowles) [22], В. Онушкін [12] та інші.

Враховуючи вищевикладене, мета статті — здійснити аналіз стану освіти дорослих у роки незалежної України; розкрити фактори, які перешкоджають якісному розвитку освіти дорослих; окреслити напрями подальшого розвитку та можливі шляхи удосконалення системи освіти дорослих в Україні.

2 Особливості розвитку освіти дорослих епохи СРСР та Незалежності України

Передумовами формування якісної та високорозвиненої системи освіти дорослих в Україні стали декілька факторів. У повоєнний період особливої актуальності набула проблема загальної освіти молоді та дорослих, які працювали на підприємствах країни. На жаль, велика кількість молоді, з різних причин, у роки Другої світової війни і в період відновлення зруйнованої держави були змушені залишити навчання у школі. Саме недостатній рівень освіченості працюючої молоді та дорослих став гальмом для науково-технічного розвитку окремих галузей і країни в цілому.

Ухвалений у 1958 р. закон «Об укреплении связи школы с жизнью и о дальнейшем развитии системы народного образования в СССР» поставив завдання упродовж найближчого десятиліття здійснити в

країні обов'язкове 8-річне навчання молоді та дорослих (до 35 років), зайнятих у народному господарстві. Відповідно до закону вечірня школа була оголошена основним каналом здобуття загальної середньої освіти [4].

Відомо, що в епоху соціалізму в УРСР здійснювалась масштабна культурна та освітня кампанія ліквідації неграмотності (лікбез). Усе населення країни віком від 8 до 50 років, яке не вміло писати й читати, було зобов'язане навчатися грамоті, а писемне — зобов'язувалося навчати грамоті неписьменних. Особи, які ухилялися від цієї повинності або перешкоджали неписьменним навчатися, притягалися до кримінальної відповідальності. Неписьменні робітники, які навчалися грамоті, звільнялися на 2 години з роботи для навчання зі збереженням оплати праці [9]. Цей етап можна охарактеризувати такими показниками, як: високий рівень освіти та знань, розвинений рівень письменності та доступності навчання на всіх рівнях і в усіх сферах.

Традиційним для освіти дорослих в СРСР було розділення на підвищення кваліфікації, перепідготовку кадрів і культурно-масову роботу. Цей підхід до сьогодення здійснює істотний, не завжди позитивний, вплив на теорію і практику освіти дорослих в країні, а значна частина просвітницької діяльності (переважно у сфері неформальної й непрофесійної освіти) залишається за рамками освітньої політики. Однак, у зв'язку зі змінами в суспільно-політичному житті та певними зрушеннями в соціально-економічному розвитку країни, що безпосередньо впливає на процеси в освітній сфері, добре функціонуючі в умовах планової економіки й тоталітарної суспільної системи установи освіти виявилися нездатними реагувати на зміну умов в економіці й суспільно-політичному житті країн [14].

Після розпаду СРСР та в перші роки отримання Україною Незалежності розвиток освіти загалом та освіти дорослих зокрема мав стихійний характер. У період після 1991 р. створювалася дієва національна система освіти, яка зберігала прогресивні ідеї минулого. Паралельно вводилися новації у сфері освіти, проте їх впровадження відрізнялося безсистемністю і хаотичністю. Єдиного, спільного бачення організації нової освітньої моделі запропоновано не було, що в подальшому призвело до дезінтеграції української освіти з пострадянським освітнім простором. Тож, упродовж першого десятиліття Незалежності система освіти України потерпала від неузгодженості між ланками її структурних компонентів. Серед завдань на той час було відновлення й актуалізація старих (ефективних)

інституцій у системі освіти дорослих і розвиток нових освітніх моделей, здатних задовольнити суспільні запити.

Після отримання Незалежності Україні була потрібна перебудова та модернізація національної системи освіти, зокрема й освіти дорослих, яка повинна була допомогти громадянам адаптуватися до ринку праці, що змінився, і забезпечити їх навичками для усвідомленої й відповідальної участі в політичному житті [14]. Погоджуємося з поглядами Л. Сігаєвої, проте вважаємо, що звернення дорослих до системи надання освітніх послуг через підвищення кваліфікації, перекваліфікації, отримання іншої освіти, мало ще вагомі причини. У швидко розвиненому світі, де змінився ритм життя, у нових соціально-економічних умовах, затребуваними стали інші кваліфікації, професійні навички, які набуваються вже за допомогою післядипломної освіти. Гнучка та відкрита система освіти дорослих має спрямовуватися на задоволення актуальних і перспективних потреб дорослого як суб'єкта освітнього процесу.

У період з 1991 р. по 2004 р. простежується відсутність будь-якої нормативно-правової бази з розвитку освіти дорослих в Україні. Лише у 2004 році урядом України була зроблена спроба прийняти Закон України «Про освіту дорослих». Але вона виявилася безуспішною, оскільки на результат прийняття цього Закону вплинуло вкрай протилежне ставлення до його змісту зацікавлених осіб: громада розраховувала на державну підтримку у вигляді пільг та фінансових заохочень для дорослих, які навчаються, а держава, у свою чергу, мала намір отримати фінансову вигоду від освіти дорослих.

В останній версії Закону України «Про освіту» (від 21.04.2021 р.) у ст. 6 декларується ідея про «отримання освіти, де процес триває впродовж всього життя людини» [17]. Проте в нашій країні освіта дорослих все ще не є інституціолізованою. Державну політику в цьому напрямку здійснює Міністерство освіти і науки України, де в Директораті фахової передвищої, вищої освіти виокремлено Головне управління вищої освіти і освіти дорослих, яке складається наразі з однієї особи — начальника головного управління Кашперського В. Є. Незважаючи на всі спроби та зусилля, які були здійснені під час Незалежності України, зустрічаємо традиційний для радянського часу підхід, який, на жаль, продовжує домінувати. Фізично одна особа не в змозі охопити та врегулювати всі наявні й можливі проблеми, знайти коректні відповіді на актуальні питання й вирішити завдання, що поставили перед системою освіти дорослих з огляду на виклики часу.

Спроби вирішити організаційні питання спостерігаємо у тексті

законопроекту «Про освіту дорослих». Так, управління у сфері освіти дорослих у межах своїх повноважень планується здійснювати Кабінетом Міністрів України; центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки; центральним органом виконавчої влади у сфері праці і зайнятості; іншими центральними органами виконавчої влади [8]. Також планується створення Національної ради з питань розвитку освіти дорослих.

Разом з тим, слід констатувати, що цілісне сприйняття освіти дорослих (професійне, непрофесійне, формальне і неформальне тощо) не набуло широкого поширення на рівні державної політики. Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту» та Державна національна програма «Освіта. Україна ХХІ століття» більшою мірою орієнтовані на дитячу, юнацьку освіти і професійно-орієнтовану освіту дорослих (підвищення кваліфікації і перепідготовка кадрів), а не на освіту дорослих в цілому, де б враховувалися всі можливі аспекти [14]. В одному з останніх проектів Закону України «Про освіту» блок з освіти дорослих викладено в обсязі одного абзацу, а в «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки», Законі України «Про вищу освіту» освіта дорослих взагалі не згадується [1].

На основі вищевикладеного, робимо висновок, що існують певні особливості становлення освіти дорослих на сучасному етапі в порівнянні з організацією освітньої моделі для навчання дорослих в часи СРСР. Ґрунтуючись на проведеному дослідженні проблеми, окреслюємо фактори, які перешкоджають якісному розвитку освіти дорослих.

Згідно з Конституцією України, кожна людина має право на освіту, забезпечення різних форм навчання. Повна загальна середня освіта є обов'язковою для кожного громадянина України та є безоплатною. Вища та професійно-технічна освіта є безоплатною тільки в державних і комунальних навчальних закладах. Більше того, Основний закон України дозволяє реалізувати програми безоплатного професійного навчання та перенавчання дорослих з їх подальшим працевлаштуванням згідно з отриманою новою кваліфікацією. На жаль, зважаючи на те, що рівень бідності в Україні перевищує 50% (за даними Інституту демографії ім. М. В. Птухи НАН України на січень 2021 року), вартість навчання в Україні залишається високою. А другу і подальшу вищу освіту можна отримати виключно за кошти фізичних і юридичних осіб. До речі, навчання, наприклад, у Національному університеті ім. Т. Г. Шевченка на спеціальності «Філологія» коштує 59 тис. грн., що в перерахунку на один місяць становить майже

5 тис. грн.

Демографічна ситуація в Україні має слугувати певним поштовхом до пропозиції освітніх програм для людей похилого віку. За офіційними даними Пенсійного фонду України станом на 2021 рік налічується 11,1 млн. пенсіонерів. Пенсіонерів, що становить майже 26% від усього населення України. Експерти прогнозують подальше збільшення частки літніх людей. Система освіти має переорієнтуватися на освітні запити людей у системі післядипломної освіти та освіти дорослих, щоб задовольнити потреби в тому числі й людей похилого віку, спрямовувати зусилля на розширення можливостей індивідуалізації навчання й урізноманітнення його змісту. Людям зрілого віку вже недостатньо буде багажу раніше набутих знань та навичок, адже з'явилися нові потреби, задовольнити які система освіти дорослих намагається через курси, зокрема й on-line пропозиції. Очевидно, що з'являється гостра потреба в забезпеченні та стимулюванні додаткової зайнятості літніх людей, що поставить питання про оновлення або удосконалення раніше набутих знань і навичок та забезпечення додатковими кваліфікаціями.

Наступним питанням, яке потребуватиме розгляду, буде пропозиція таких освітніх послуг, які стануть корисними як для суспільства в цілому, так і для людей похилого віку, що забезпечить їх навичками, які дозволятимуть пристосовуватися до умов швидкоплинного світу.

Надзвичайно велику роль у освіті дорослих має відігравати викладач-андрагог. У проєкті Закону України «Про освіту дорослих» окреслено визначення поняття «андрагог», згідно з яким — це «працівник сфери освіти, що володіє спеціалізованими компетентностями для надання освіти дорослим з урахуванням їхніх вікових, освітніх, професійних, особистісних характеристик та мотивацій» [8]. Однак, варто зауважити, що професія «андрагог» поки що не внесена до реєстру педагогічних спеціальностей. У закладах вищої освіти України з 1997 року здійснюється підготовка магістрів за спеціальністю «Педагогіка вищої школи», яка забезпечує ці заклади кваліфікованими викладачами, але підготовка фахівців-андрагогів не відбувається взагалі. Сьогодні традиційно дорослих навчають фахівці з університету, які мають диплом за відповідним фахом і досвід роботи в певній професії. Яскравим прикладом може слугувати підвищення кваліфікації освітян, яке відбувається за допомогою викладача університету з певним досвідом у тій чи тій спеціальності.

У законопроекті «Про освіту дорослих» також простежуємо поряд з дефініцією «андрагог» використання таких понять, як:

«науково-педагогічний працівник», «тренер», «викладач». Дійсно, у неформальному (недержавному) секторі при підборі персоналу значно більше уваги приділяється наявності тренерської підготовки, навичкам роботи з групою, наявності у працівників дипломів і сертифікатів міжнародних тренерських організацій, відгуків інших компаній, наявності публікацій за темою навчання і т. д. [14].

Наступним фактором, який створює перешкоди для розвитку прийнятної освітньої моделі для навчання дорослого населення є рівень безробіття. За даними Державної служби статистики України, у 2020 році рівень безробіття за останні 20 років є найнижчим. Проте, маємо враховувати рівень трудової міграції українців за кордон, які виїжджають на роботу до інших країн світу, таких, як: Польща, Чехія, Італія, Словаччина, Угорщина, Ізраїль, Туреччина. За даними Міністерства соціальної політики, у 2021 році кількість трудових мігрантів складає приблизно 2,5–3 млн. мігрантів. На сплеск безробіття вплинула зміна міграційних процесів, яка обумовлена пандемією COVID: люди, які перебували на заробітках в інших країнах, змушені були повернутися на батьківщину. Навіть враховуючи ситуацію, яка ускладнює процес виїзду за кордон, вважаємо, що кількість трудових мігрантів, що працюють за кордоном, надзвичайно висока. Крім того, більшість з них працюють не за фахом, а необхідних для працевлаштування навичок набували у різний спосіб і часто поза межами офіційних курсів.

За інформацією Головного управління статистики України, безробіття, наприклад, у м. Кривий Ріг за 2020 рік складає 5,4 тис. зареєстрованих безробітних, з яких 57% — жінки. Маємо припущення, що у промисловому місті жіноче безробіття викликано однобоким промисловим розвитком, домінуванням гірничо-збагачувальної промисловості, використанням на місцевих підприємствах чоловічої або привізної робочої сили.

Особливе занепокоєння викликає становище сільських жителів, які через обмеженість у доступі до отримання професійної освіти є неконкурентоспроможними на формальному ринку праці [1]. Тож, логічним є перехід до рівня бідності серед українського населення. Станом на початок 2021 року рівень бідності серед працюючого населення виріс до 50%. Серед платоспроможного населення популярним є індивідуальне навчання, яке забезпечується тренерами або інструкторами. Вони навчаються водінню різних видів транспорту, користуванню комп'ютерами й іншими гаджетами, володінню іноземними мовами та ін. Серед людей, які мають фінансові

труднощі, популярними є неформальні гуртки за інтересами та групи людей, які навчаються один від одного грати на будь-яких музичних інструментах, опановують декоративне мистецтво, захоплюються різьбленням по дереву та ін.

Отже, мета освіти дорослих — надання людям таких необхідних знань і навичок, які допоможуть у реалізації та здійсненні їхнього особистісного та/або професійного розвитку, стимулюючи стале та всебічне економічне зростання, розширення можливостей дорослого в контексті працевлаштування. Вважаємо, що удосконалення сфери освіти для дорослого населення стане ключовою передумовою покращення ситуації на ринку праці й в особистісному житті пересічних громадян. Спробуємо окреслити шляхи покращення стану освіти дорослих в Україні на основі вищезгаданих факторів, узагальнити та представити схематично певні ідеї та наявні прогресивні, з погляду їх ефективності, практики (Рис. 1):

Рис. 1. Фактори негативного впливу на освіту дорослих та шляхи їх подолання

З огляду на подану схему, можна з упевненістю стверджувати, що існують певні фактори, які стають на заваді успішному розвитку освітньої моделі навчання дорослого населення України. Усі виділені фактори є вкрай значущими та взаємозалежними у їхньому взаємозв'язку. Тому виділення й удосконалення окремого фактору не зможе призвести до покращення системи освіти дорослих. Проте, на нашу думку, саме відсутність доцільно організованого нормативно-

правового забезпечення системи освіти дорослих в Україні є ключовим фактором, зняття якого стане поштовхом, стимулом та прискорювачем цього складного процесу. Не менш вагомим визначаємо фактор відсутності професії «андрагог», а також відсутність підготовки таких фахівців. Більше того, визначення та утвердження професійних компетентностей фахівця-андрагога в Законі України «Про освіту дорослих» є необхідним. Усе це буде сприяти удосконаленню наявної методологічної та теоретичної бази андрагогіки як науки та стане поштовхом до появи нової освітньої пропозиції у закладах вищої освіти України.

3 Висновки та перспективи подальших досліджень

Підсумовуючи все вище сказане, акцентуємо, що саме освіта дорослих робить значний внесок у вирішення ряду соціально-економічних завдань. Проте, на жаль, величезний потенціал системи освіти дорослих ще не повністю є використаним. Вона потребує кардинальних змін. Це пов'язано як з соціально-економічними викликами, так і з необхідністю підготовки нового фахівця, готового до мобільності, здатного використати можливості кар'єрного зростання, зміни професії, з метою підвищення якості життя і умов трудової діяльності.

Відомо, що система освіти радянського періоду відрізнялася низкою позитивів, основним з яких є узгодженість і наступність між різними ланками освітньої системи. Після розпаду СРСР, у перші десятиліття Незалежності, Україну очікував тернистий шлях до створення власної високоякісної освітньої моделі для навчання дорослого населення: країна здійснювала спроби введення нового, при цьому не маючи уявлення про доцільно організовану освітню систему, де всі освітні компоненти будуть взаємозалежними.

Урядом здійснювалися безуспішні спроби створення нормативно-правового забезпечення освіти дорослих. Про це свідчить не прийнятий Закон «Про освіту дорослих» у 2004 році, другорядна значущість освіти дорослих в Законі України «Про освіту», тотальна відсутність освітньої моделі для дорослого населення в Законі України «Про вищу освіту» та не здійснення процесу прийняття Закону «Про освіту дорослих» на основі законопроекту «Про освіту дорослих» (від 07 вересня 2020 року).

Виклики сучасного світу дають усі підстави стверджувати, що освіта дорослих, поряд з іншими рівнями освіти, завдяки затребуваності, масштабності та специфіці виокремлюється в самостійну сферу

системи освіти України. Спираючись на останні події у світі, можна стверджувати, що практично весь український народ виявився незахищеним як економічно, так і соціально. Багато хто був вимушений змінити або залишити свою професійну діяльність, автоматично поповнивши ряди тих, кому гостро потрібна перекваліфікація та/або її підвищення. Українські заклади вищої освіти мають структурні підрозділи, які забезпечують та реалізують додаткові освітні програми, проте переважна більшість освітніх пропозицій реалізуються на платній основі, що ускладнює участь в них тих, хто потребує підвищення кваліфікації чи перекваліфікації.

Викладене вище дозволяє нам сформулювати певні пропозиції, які, на наше переконання, позитивно вплинуть на систему освіти дорослих в Україні: необхідно прийняти Закон України «Про освіту дорослих»; виокремити освіту дорослих в самостійний напрям; визначити механізми фінансового забезпечення та пріоритетні напрями розвитку освіти дорослих; готувати фахівців-андрагогів у ЗВО за спеціальною освітньою пропозицією; у межах підвищення кваліфікації пропонувати програми підготовки фахівців для освіти дорослих.

Відтак, можна впевнено стверджувати, що у такому контексті освіта для дорослого населення є вкрай необхідною для адаптації їх до викликів сучасності та реалій швидкоплинного світу, а боротьба із названими вище негативними факторами, сприятиме створенню самостійної, сучасної високорозвиненої освітньої моделі навчання дорослого населення та виведенню освіти дорослих громадян України на належний рівень якості освітніх послуг.

References

1. Anishchenko, O.: *Neperervna osvita: potentsial dlia osobystisnoho i profesiinoho rozvytku doroslykh* (Lifelong education: the potential for adults' personal and professional development). Kyiv, IPOOD NAPN Ukrainy Publ. (2016)
2. Desiatov, T.: *Problemy v osviti doroslykh ta funktsii vykladacha-andrahoha* (Adult education problems and the functions of the teacher-andragogue). Kyiv (2012)
3. Hromkova, M.: *Andragogika: teoriya i praktika obrazovaniya vzroslyih* (Andragogy: Theory and Practice of Adult Education). Moscow (2005)
4. Kolesnikova, I.: *Osnovy andrahohyky* (Fundamentals of andragogy). Moscow, "Akademiia" Publ. (2003)

5. Lukianova, L.: Kontseptsiiia osvity doroslykh v Ukraini (The concept of adult education in Ukraine). Nizhyn (2011)
6. Maron, A.: Prakticheskaya andragogika (Practical andragogy). Saint-Petersburg, GNU "IOV RAO" Publ. (2003)
7. Martirosian, O.: Neperervna osvita yak chynnyk profesiinoho zrostantia doroslykh (Continuing education as a factor of professional adult growth). Kyiv (2012)
8. Ministry of Education and Science of Ukraine, Project of Law "On adult education". <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuyedlya-gromadskogo-obgovorennnya-proyekt-zakonu-ukrayini-pro-osvitu-doroslih> (2020). Accessed 11 Jan 2021
9. Movchan, O.: Likvidatsiia nepysmennosti (liknep) kampanii liknepu v USRR-URSR (Elimination of illiteracy (liknep), liknep campaigns in the USRR-USSR). http://www.history.org.ua/?termin=Likvidatsiya_nepismennosti (2016). Accessed 11 Jan 2021
10. Nychkalo, N.: Osvita doroslykh v umovakh transformatsiinykh protsesiv (peredmova) (Adult education in the conditions of transformational processes (preface)). Melitopol (2017).
11. Ohienko, O.: Andrahohichniy pidkhid u neperervnii osviti doroslykh (Andragogical approach in continuing adult education). Kyiv, Sumy (2007)
12. Onushkin, V.: Obrazovanie vzroslyih (dult education). Saint-Petersburg (1995)
13. Pryima, S.: Spivpratsia naukovu-doslidnoho instytutu i pedahohichnoho universytetu: novi mozhlyvosti dlia rozvytku osvity doroslykh u rehioni (Cooperation between the Research Institute and the Pedagogical University: new opportunities for the development of adult education in the region). Kyiv (2016)
14. Sihaieva, L.: Rozvytok osvity doroslykh v Ukraini: dosvid ta perspektyvy (Adult education development in Ukraine: experience and prospects). Kyiv (2012)
15. Shynkarenko, L.: Tendentsii rozvytku osvity doroslykh v Ukraini (1946–2007 rr.) (Trends in the development of adult education in Ukraine (1946-2007)). Kyiv (2010)
16. Skrypyuk, M.: Istoriia andrahohiky: henezys, osnovni tendentsii, biohrafi vchenykh u konteksti novoho istoryzmu (History of andragogy:

genesis, main trends, biographies of scholars in the context of the new historicism). Poltava (2010)

17. The Verkhovna Rada of Ukraine, The Law of Ukraine “On Education”. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (2021). Accessed 11 Jan 2021
18. Vovk, L.: Osvita doroslykh yak diialnist ukrainskoho sotsiumu (XIX — pochatok XX st.) (Adult education as an activity of Ukrainian society (19th — the beginning of 20th century)) (2008)
19. Ziaziun, I.: Neperervna osvita: kontseptualni zasady i suchasni tekhnolohii (Continuing education: conceptual principles and modern technologies) (2002)
20. Zmeyov, S.: Obrazovanie vzroslyih i andragogika v realizatsii kontseptsii nepreryivnogo obrazovaniya v Rossii (Adult education and andragogy in the implementation of the concept of lifelong education in Russia) (2015)
21. Dave, R.: Foundations of Lifelong Education. Oxford (1976)
22. Knowles M. S.: The Modern Practice of Adult Education. Cambridge. http://www.umsl.edu/~henschkej/articles/a_The_%20Modern_Practice_of_Adult_Education.pdf (1980). Accessed 11 Jan 2021
23. Lengrand, P.: An Introduction to Lifelong Education. Paris (1975)
24. Merriam, S.: The Changing Landscape of Adult Learning Theory. Boston (2004)

Розвиток освіти дорослих у незалежній Україні

Ольга Ю. Герасименко^[0000–0002–0539–1165]

Криворізький державний педагогічний університет,
просп. Гагаріна, 54, Кривий Ріг, 50086, Україна

olya-olya1995@ukr.net

Анотація. У XXI столітті стрімкі темпи та складність економічних, технологічних і культурних змін вимагають від дорослого населення в умовах глобалізації адаптації упродовж усього життя. Ці виклики сучасності не лише підкреслюють важливість постійного навчання загалом, а й спонукають дорослих до пошуку нової інформації, її постійного,

оновлення, поглиблення й вдосконалення раніше набутих знань і навичок, пристосування до нового ритму життя.

У статті здійснено аналіз стану й окреслено особливості освіти дорослих у повоєнний період, у період після розпаду СРСР та у роки незалежності України. Виявлено та розкрито фактори, які перешкоджають якісному розвитку системи освіти дорослих в Україні, серед яких такі, як: недосконалість нормативно-правового забезпечення освіти дорослих, демографічна ситуація в країні, високий рівень безробіття та бідності, фрагментарність досліджень теорії освіти дорослих і невизначеність щодо практики підготовки фахівців-андрагогів. Запропоновано можливі шляхи удосконалення системи освіти дорослих в Україні.

Ключові слова: освіта, освіта дорослих, освітня модель, освіта епохи СРСР, освіта дорослих в часи Незалежності України.